

Landskap: Skåne Upptecknat av: Erante Ståhle
 Härad: N. Åsbo Adress: Perstorp, Bjärstorp
 Socken: Perstorp m. fl. Berättat av: olika personer; se uppt. 1
 Uppteckningsår: 1948. Född år i
beträffande

"Julasmällan" s. 1-2.
Lysten och "lydesbajn" s. 3-5.
Går runt åkrarna. s. 6-7

Julbruk. "Julasmälla"

Det var förr brukligt att "sjuda julasmälla" för sina grannar, särskilt var ungdomen begiven på detta. Man använde därvid skjutvapen som kunde uppbringas, gamla flintfåspistoler, mynningsladdare och de små s. k. pufferbarna. Huvudsak var att de förlade mycket krut och mycken förladdning. Så smällarna blev kraftiga. Utsprängningen var det mest julaften det sköts, man "skåd eng julen" däremot särskild nyårs salut var ej allmän just här på orten. Juldagen, som hölls i särskild helg, då var och en höll sig stilla hemma efter bevisad "ottrösk", var det ej passande att skjuta. Den skjutande smög sig varligt fram till boningshuset och smet efter skottets lossande bak kruten. Det hörde till att han skulle infångas.

samt försas in och trakteras med något. i
regel var det med en sup eller två med
lämpligt tilltugg. Blev han ej fångad efter
första skottet kom snart det andra. Det
var i regel grannpojkar som stod för skjut-
andet och bruket var i möttlig skala, ett
stort nöje för oss ungdomar, och även de
äldre uppskattade det som en vederste-
visning som vederfarits huset. Men såväl
denna som en del andra högtidsseväner
kommo med tiden alldeles ur bruk på
lundsbygden. Till detta bidrog nog de
tidvis uppblossande religiösa väckelser-
na kraftigt. Mindre supighet blev det
och kanske en del annat fullt trängdes åt
sidan med dessa väckelser, men en del trö-
liga bruk och mycket oskyldig glädje
berövades därigenom både unga och gamla.

Folketro. "Lyde o lydestojen."

Det var många sätt varpå en havande kvinna kunde råka illa ut, så hennes foster omade bort efter födseln kunde befinnas ha s. v. lyte. Bland märktes det ej förvånande. Speciellt var första hälften av graviditeten vanskelig. Somliga påstodo dock att det bara var två månader, andra åter de tre första, som voro riskabla. Ett otal förhållningsregler fanns för de havande att icke tåga, bland vilka kan anföras: att inte kika i dörrspringor eller nyckelhål, ty då blev barnet sket eller vindögt, att inte se dödad hare vars nos ej var avskuren, ej heller se en yxa fasthuggen i vedkubben, ty då blev barnet har-mynt, fick "har-sköi"-alltså, att inte se på något uppstående av s. v. kängjantare ty då fick barnet fallandesjuka eller också danssjuka, att inte bärma göten, ty då blev

barnet stumt, att inte härma tuppen, ty då²
blev barnet stammare, att inte se ett l.k. att
inte se ett djur i döderyckningar, att inte
bli skrämmd av eld, ty då fick barnet eldsmärke
i ansikte eller omhöstades, att ingen kastade
något på en havande, ty då kunde barnets
lemmar bli försvinade. o. s. v. i all oändlighet.
Var olyckan bänd, kunde dock de flesta lyten
botas genom olika medel. Ett särskilt radikalt
sådant, var det s.k. "lydesbajnet", som nog a. till-
vare togs när någon kokade pressylta på gris-
hudad. Det botade många "lyden". Men det
var nog med användandet. Det skulle nog stor-
kas hört så det blev sprött, varefter det queds
till pulver som i någon sorts mat ingavs den
sjünke. Detta skulle utföras så att han inte visste
om det, ej heller skulle han någon sin anförtras
otgärden, ty då kom lytet tillbaka, sju gånger.

värre och var då i regel obotligt. Det var
och så noga med vem som utförde botandet,
det skulle vara någon som med släktskaps-
eller kärleksband var fästad vid den sjuka;
om mor eller mormor var det bästa tänkbara
sedan kom gudmor, men även make eller
make gick an, om lytet varat så länge.

Själv har jag varit kast något lyte, vad
eller vem som botat det, liksom jag aldrig vetar.
missstänker dock att mycket öfverstår.

Egendomligt nog tvingades jag iakttaga hur
en 25-årigs epileptiska anfall och 18-årigs
långvariga sängvårdning försvann alldeles
omedelbart efter ett dylikt skrockkur,
tro fall där mer än en läkare gött bet. Vad
som östadskom bot härvidlag, kan jag ej ens
gissa. Bifogar ett dylikt bea som kuriositet.

Att gå "agragång".

Lade redan på 1890-talet märke till ett bråk bland den jordbrukande allmogén, som senare blev klart för mig vara rester av någon äldre rit, möjligen upptaget av präster och munkar, men troligen av äldre art än så.

När brödsöden höll på att matas i åren, tog sig gärna husfädern ledigt någon lördags- eller söndags-
förmiddag för att gå runt åkrarna, och d.° skulle alltid hustrun vara med, vilket denna ej gärna underlät heller, även om sängen annars mellan de båda kunde vara si och så. De sade sig sedan ha gått "agragång", vilket var något mer, än last se hur söden artade sig. "De e ed gammelt gott bruk" och "de kan ju allri skada", hette det själva meningen vilte de aldrig ut med. Kanste det för en del var dunkelt också. Men några visste och gav besked: annars väntar sären dölled och

ACC. N:R M. 10735:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

även det att "de känne va bra för hvegor-na
ausse." Alltså en välsörkande rit riktad till
fruktbarhetens gud. Eller gudinna.